

VITÉZVÁRI BÁRÓ SIMONYI JÓZSEF.¹

III.

A báró Kray tábornagy vezérlete alatt Engénél egyesült, majd Ulmig s innen Regensburg felé tovább hátráló hadseregnek folyton nyomában voltak a francziák s oly rendetlenséget idéztek elő ismételt támadásaik által, hogy az Ulmból való visszavonulás harmadnapján, 1800 június 23-án Nieresheimnél (vagy Neresheimnél) elvágták herczeg Rosenberg Ferencz altábornagy és Frenel tábornok dandárait a Nördlingen felé vonuló főseregtől, ágyuit hatalmukba kerítették, tüzérségét fogságba ejtették.

Már-már úgy látszott, hogy a két dandár nem kerülheti ki a francia fogságot. De megmentette Simonyi hősiessége.

Három hivatalos bizonyítvány tanuskodik erről. Egyiket egy héttel később, 1800 július 1. Aste keltezéssel herczeg Rosenberg állította ki, szólva a pár nappal utóbb Neuburngnál történt dolgokról is. Ennek eredetije a M. N. Múzeum könyvtárának levéltári csoportjában van. Egy másikat 1802 márczius 1-én Prágában herczeg Rosenberg altábornagyon és gróf Frenel tábornokon kívül a Merveld-ezred tisztjei és altisztjei is aláírtak, ú. m. báró Stütterheim őrnagy, gróf Hardeck, Lang, Spitzer kapitányok, Stutter, báró Majthényi és Edelsbacher főhadnagyok, báró Istritz hadnagy, Zelecky őrmester és Polanovsky, Dubnický s Dolesoy káplárok. Ezt közli a magyar fordításban Nagy Pál,² a N. Múzeumban csak fogalmazványa van meg.

¹ Az I. és II. közlemény folyóiratunk 1911. évf. 3 és 4. füzeteiben jelent meg.

² Vitézvári báró Simonyi József élete leírása. Pesten, 1819. 69—71. l.

A harmadikat, melyet 1802 márczius 1. Edelsdorfban a Simonyi által megmentett tüzérek, ú. m. Hermansberg főhadnagy, Joan Heinrich őrmester s Adde Márton és Mayer köztüzerek állítottak ki, Nagy Pálnál találjuk.¹

Ezek szerint Simonyit kevés uhlánussal a Nieresheim közelében levő Umenheim vagy Ulmenheim alá rendelték, hogy a sereg részére tábornokot készítsen. Ott azonban már akkor a francia vörös huszárok közül mintegy három szakaszból álló csapat volt; ezt Simonyi a vele levő kevés emberrel megtámadta és a réven átkergette. A francziák azonban összeszedve magukat, most nagyobb erővel támadtak s az Ulmenhaimban és körülötte levő podgyászos szekerekre, lovakra stb. ütöttek, a Merveldt-ezred tüzéségét körülvették, foglyul ejtették, az ágyúkat elfoglalták s már a Merveldt-uhlánusok közül is félszázadot leszállítottak a lóról. A másik félszázaddal azonban Simonyi négyszer vagy ötször a sokkal nagyobb számú ellenség sorai közé vágott, társait kiszabadította, az ágyúk körül levő francia lovasságot összevagdalta, másik részét elfogta, a két ezred elveszett ágyúit és lőporos szekereit, összesen 150-et, visszavette s mint a bizonyítványok mondják, nemcsak nagy kártól mentette meg a kincstárt, hanem az ezred dicsőségét is gyarapította hőstettével. A tüzéség is hálásan emlékezett meg Simonyi érdeméről. Egyedül benne bíztunk — mondják a bizonyítványban — s az ő védelme alá helyeztettük magunkat ágyúinkkal együtt, a miért elfelejthetlen hálával és köszönettel tartozunk, mert csakis ő neki köszönhetjük életünket és szerencsés megszabadulásunkat.²

A véres leczke után néhány napig nyugton hagyták a francziák a hadsereget, nem zavarták visszavonulásában. De már június 27-én, Neubernnél, a Dunán való átkelés alkalmával utólérték Le Courbe és Le Grane tábornokok hadosztályai a

¹ U. o. 71—72. lap.

² Gr. Thürheim A. (Die Reiter-Regimenter der K. K. Öst. Armee. III. k. Die Uhlanen. 21. l.) ennyit mond Simonyi Nieresheimi szerepéről: «Dabei waren der Rittmeister Kropiwnicky und Lieutenant Simon vereinzelt von feindlichen Grenadiers à cheval umringt, Wurden aber durch Corporal Joachim Nowinski, der mit einigen Uhlanen herbeisprengte, noch glücklich gerettet.»

visszavonulás fődözetére rendelt utócsapatot s oly erővel támadták meg, hogy az több ponton gyöngülni kezdett, a francziák kezébe esett száznál több emberrel a Benyovszky- és Lascy- ezred hat tisztje s megkezdte a hátrálást az utócsapat.

Ide volt beosztva Simonyi is s épen őrjáraton volt a szakaszával, mikor észrevette, milyen veszélyben forog az utócsapat.

Villámgyorsan határozott, mint szokott minden válságos alkalommal s ép olyan gyorsasággal és határozottsággal végre is hajtotta tervét. Embereivel a Kaisersburgtól Strass felé vezető úton a francziák háta mögé vonult s bár ezek minden oldalról előnyomuló félben voltak, hirtelen megrohanta az előtte levő gránátos zászlóaljot s e vakmerő támadásával oly zavart idézett elő az ellenség soraiban, hogy megbontotta összes utócsapatait, egy elősiető csapatot szétugrasztott, foglyul ejtett egy tisztet és hatvan közembert, kiszabadította a francziák által elfogott császári tiszteket és legénységet (összesen 120 embert) és zsákmányul ejtette az egész podgyászt és összes lőszeres szekereket. Egyúttal értesítette az ezredet is a támadásról, mely aztán fölhasználva a győzelmes támadás által előidézett zavart, újabb rohamot intézett a francziák ellen, egy gyalog-zászlóaljot szétkergetett, összevagdalt, megtisztította a helyet az ellenségtől, úgy hogy a további visszavonulás teljes rendben történhetett. «E szép vitéz tettét és katonai bátorságát nevezett Simonyi hadnagy úrnak mi alól irtak bizonyítjuk s legnagyobb mértékben való megjutalmaztatása végett kiadtuk ezen bizonyoságlevelelünket» — végzi az 1802 február 26-án Grácban kiállított s herczeg Rosenberg altábornagy, Stütterheim és Haidl őrnagyok, Radetzky és Spitzer kapitányok, Ritterstein főhadnagy, Zeletzky és Dolessay káplárok s Dubetzky és Polanovsky köztívezek által aláírt bizonyítvány, melyet Simonyi február 21-iki levelére herczeg Rosenberg azzal a kivánsággal küldött meg mindjárt február 26-án Simonyinak, hogy a «vitéz tetteiről szóló bizonyoságlevél által dicső érdemei megjutalmaztassanak.¹

¹ A bizonyítvány másolata s herczeg Rosenberg levelének eredetije a M. N. Múzeum könyvtárának levéltári csoportjában. Magyarul l. Nagy Pálnál id. m. 72—73. és 74. l.

Az összecsapás alatt lövéstől találva elesett Simonyi öccse, a 22 éves S. András is, ki mint kadét szolgált alatta. De Wurzbach szavaiként «mintegy kárpótlásul» a híres francia gránátos, Latour d'Auvergne is a csataterén maradt, dsidaszúrás vetett véget a «franciák első gránátosának», ki egykor dandárparancsnok volt, a forradalom alatt pedig beállt közlegénynek és semmiféle tisztséget el nem fogadott.

Néhány havi fegyverszünet következett most. Simonyi, kit egy félreeső faluba helyeztek, arra használta ezt az időt, hogy francziául kezdett tanulni, de csakhamar megunta. Ekkor rajzolni kezdett, sokra azonban nem tudta vinni s rövidesen ezt is abbahagyta. Unalmában aztán bejárt a közeli főhadiszállásra és szomszédos városokba, hol a tisztek közt nagyban járta a kártya; Simonyi is játszani kezdett s elég szerencsével, mert a bő költekezés mellett is mintegy 500 aranya maradt, midőn novemberben ismét megkezdődtek az ellenségeskedések.

Regensburgba rendelték az ezredet a gróf Klenau altábornagy vezérlete alatti sereghez, melynek szemmeltartására s a francziák balszárnyának fedezetére egy hadtestet hagyott az ellenséges fővezér Kehlheimnál, a Duna mellett, a nagy országúton, egy hegyes és kősziklás, de táborozásra alkalmas helyen.

December 1-én a francia haderő felől való tájékozódás végett gróf Klenau félszázad uhlánussal Simonyit küldte ki. Simonyi szokott merész taktikájával most is észrevétlenül a Langenfeldnél fölállított és 320 lovasból álló francia előcsapat mögé lopózott s ép, midőn lovukra akartak szállni, hirtelen rajtuk ütött s néhány elesett kivételével a legnagyobb részt elfogta, ekkor a tábor felé sietett, az ott levő 200 gyalogost meglepte és szintén fogságba ejtette, valamint a sziklák közt előörsnek kiállított 50 embert is, úgy hogy a saját csapatánál sokkal nagyobb számú fogolylyal tért vissza Regensburgba. Az elfogottaktól kimerítő értesülést nyert Klenau a francziák állásáról és erejéről, úgy hogy másnap nagyobb sikerrel folytathatta előnyomulását. «Ezen szerencsés fordulat pedig — végzi az 1800 december 12-én Regensburgban kiállított s gróf Wallmoden ezredes, Spitzer és Ritterstein kapitányok, báró Üchtritz had-

nagy és Dolesay káplár által is aláírt bizonyítvány — egyedül Simonyi hadnagy vitéz hadi tettének köszönhető.»¹

A bizonyítvány kiállítása napjaiban történt, hogy Simonyi több más tiszttel a regensburgi Bárány fogadóban időzött, midőn vacsoratájban az egykori Károlyi-, majd Hadik-, ez idő szerint pedig Blankenstein-huszárok átutazóban levő őrnagyával, gróf Wartensleben Ferdinánddal (+ 1821.) s Illésy kapitánynyal megismerkedett. Gróf Wartensleben, a későbbi altábornagy anyja gróf Teleky Klára volt, hazánkban született Gyömrőn, 1771-ben a nem régiben (1899-ben) kihalt magyar ágnak első nemzedékéhez tartozott. Ő maga is magyarnak érezte magát s midőn megtudta, ki az a — Nagy Pál szavai szerint — «vágott pofájú» ember, a kit már előzően kíváncsian nézegetett, hozzáfordul s magyarul kérdezi tőle :² «Az úr Simonyi?» «Igen is» — volt a válasz. «Régen hallottam híret az úrnak; örvendek, hogy megismerkedhetünk» s aztán azzal folytatja: «Az úr magyar, úgy-e? Miért szolgál hát a dzsidásoknál?» Simonyi a vacsorára akarta terelni a beszélgetést, de Wartensleben nem hagyja abba a dolgot s egyenesen megkérdi: «Volna-e kedve az úrnak szolgálni a huszároknál?» «Felsőbb ranggal akár a vörös köpönyegeseknél is» — volt a válasz. A beszélgetést aztán pohár mellett folytatták tovább, a mi Simonyi azon nyilatkozatával végződött, hogy különös szerencséjének tartaná, ha főhadnagyi ranggal átmehetne a Blankenstein-huszárokhoz.

Nagyon kevés ideig kellett rá várnia.

Alig tért ezredéhez gróf Wartensleben, azonnal kivitte Prohaska József ezredparancsnoknál, hogy Simonyit mint főhadnagyot, akkoriban már szélteben elhíresült vitézségeért átvegyék a huszárokhoz, kikhez, miután még egyszer, december 18-án, részt vett a Merfeldt-uhlánusokkal a feuchti összecsapásban s azután elbúcsuzott volt bajtársaitól és minden magánál levő pénzét szétesztotta a legénység és altisztek között, december 29-én megérkezett a Blankenstein-huszárok tisztikarának állo-

¹ A bizonyítványmásolat a M. N. Múzeum könyvtárában, magyar fordítását l. Nagy P. id. m. 75—77. l.

² A beszélgetést Nagy Pál írta le id. m. 77. s köv. l.

máshelyére, a bajorországi Reichenschwam faluba, a mikor már a fegyverszünetet is megkötötték a francziákkal. Itt vette volt ezredtulajdonosa, Merfeldt altábornagy Leobendorfban, 1801 február 12-én kelt s nagyon meleg hangú levelét, melyben sajnálkozását fejezi ki elmenetele fölött s egyúttal szerencsét kíván neki s igéri, hogy a hol csak alkalma lesz, minden tehetségével elő fogja javát és előmenetelét mozdítani.¹ Az ezredparancsnok, gróf Wallmoden Lajos is igen elismerő bizonyítványt állított ki 1802 január 12-én Bécsben keltezve Simonyi négy év alatti szolgálatáról.²

1801 február 9-én megkötötték a lunevillei békét. A háború véget ért. A Blankenstein-huszárok új állomáshelye Csehországban Reichstadt és vidéke volt, hova április vége felé érkeztek meg. Simonyinak egy félreeső falut jelöltek ki, mely sehogyszem tudta megnyerni tetszését, bár az öreg bíró váltig biztatgatta, hogy majd megszokik, a kik előtte évtizedeket töltöttek e helyen, könnyezve váltak meg tőle. De Simonyi szerette a társas életet, meglehetősen unalmasan folytak tehát napjai egy éven át, a mikor Melnikbe, egy csinos városkába helyezték át, melynek az az előnye is megvolt, hogy nem messze esett Prágához, a mit ugyancsak kihasznált, többet tartózkodott ott, mint állomáshelyén. A dolog különben nagyon érthető: gróf Wartensleben bevezette őt a legelőkelőbb körökbe, melyeknek érdekeltségével s a mikor a csatatér rettentetlen hőjét a társas életben nyers és bárdolatlan katona helyett jómodorú, udvarias és szeretetreméltó lovagnak találták, a ki ekkor élte férfikorának legszebb időszakát, nagyon természetes, hogy mindenfelé szívesen látták.

Wartensleben azonban nemcsak ezen irányban mutatkozott igazi jóakaró barátnek, hanem abban is nagy része volt, hogy Simonyi megkapta a Mária Terézia-rendet.

1800-ban, a nieresheimi és neuburgi hőstettek után nem

¹ Nagy Pál id. m. 79. l.

² A bizonyítvány eredetije a M. N. Múzeum könyvtára levéltári csoportjában.

folyamodott érte, mint a hogy kívánják a Mária Terézia-rend szabályai, nem is volt a 75 kitüntetett között. Pedig alighanem már ekkor megfordult az eszében, hogy lépéseket tesz a rendjel elnyerése végett; erre mutat, hogy herczeg Rosenberg F. már néhány nap mulva, 1800 július 1-én kiállította Asteban azokról a bizonyítványt, úgyszintén gróf Klenau is (1800 december 12.) a Kehlheim melletti csatározásról.

Midőn azonban 1802-ben Ferencz király elrendelte, hogy pótlólag azokat is fölvegyék a rend tagjai közé, kik 1800-ban kimaradtak, de a lefolyt háború alatt érdemeket szereztek rá: Wartensleben vette kezébe a dolgot, elkérte Simonyitól kiválóbb tetteinek adatait, ő maga fáradozott s járt közbe az illető parancsnokoknál s a Simonyival együtt küzdő tisztelnél, kiállította velük és összeszedte a szükséges bizonyítványokat és sietve elküldte báró Kienmayer Mihály lovassági tábornoknak, a Mária Terézia-rend parancsnokának s a régi Wurmser-huszárezred ez idő szerinti tulajdonosának. A bizonyítványok sorát megkezde Barbaczy József tábornok, Simonyi egykori alezredese a Wurmser- (illetőleg 1798—1801 december 31-ig Nauendorf-) huszároknál, igen elismerőleg szólva 1802 január 4-én Pozsonyban keltezett soraiban az ő parancsnoksága alatt, mint altiszt szolgáló «Simon» főhadnagy úrról, kiről általánosan tudják az ezrednél, hogy minden alkalommal különösen kitüntette magát az ellenség előtt.¹ Érdekes, hogy míg Barbaczy a Simon névalakot használja, báró Kienmayer már «monsieur de Simonyi Premier Lieutenant du Regiment Blankenstein Houssards a Brandeis en Bohemie» czímen küldi el április 22-én keltezett levelét.² A többi bizonyítványt nagy sietve 1802 február végén és márczius első napjaiban állította ki Wartensleben Grácban, Prágában, Edelsdorfbán, Hohenmauthban és Pardubitzban herczeg Rosenberggel, gróf Frenellel, gróf Klenauval, Merfeldttel és Simonyi tisztársaival. Valószínű, hogy az ő közbenjárása nélkül Simonyinak jóval több akadálylyal kellett volna megküzdnie, különösen a

¹ A czímeres pecséttel kiállított bizonyítvány eredetijét a M. N. Múzeum őrzi.

² U. o.

Salo de Gardai hőstett igazolásánál, melyről a hadsereg akkori züllött állapotában aligha maradt valami hivatalos irat, legalább erre következtethetünk a datumbeli tévedésből, valamint Simonyi ezen időbeli hovatarozásának és tényleges följobbalóinak bizonytalan voltából. A bizonyítvány, mint előző czikkünkben említettük, 1796 augusztus 2-ika helyett május 2-ára teszi az ütközet napját s nemcsak a Wurmser-huszárezred, hanem a Mészáros-, illetőleg 1797-től Mehrfeld uhlánusezred tisztjei is aláírták 1802 márczius 3-án Prágában, gróf Klenau altábornaggyal, Simonyi hat év előtti ezredesével együtt.

Május 5-én nevezték ki a Mária Terézia-rend új lovagjait, köztük Simonyit; május 13-án gr. Wartensleben nagy ünnepély között, a huszárokhoz intézett lelkes beszéd és vivátozás kíséretében Simonyi mellére függesztette a rend keresztjét. Ugyancsak ő járt közbe, hogy 1804 április 21-én Bécsben kelt diplomában «kedves és hűséges hívünk vitézvári Simonyi József Blankenstein huszár-regementbeli főhadnagy» mindkét ágon levő maradékával együtt megkapta a bárói rangot, mely jogot adott nekik, hogy «papi és világi hivatalokban, bárói jószágok birásában s birhatóságban részesek legyenek s mind társaságokban, mind közönséges ország gyűlésében, mind egyébűtt minden törvényes táblákon illendő székek legyen.»¹

Az 1805-iki háború előtti évben márczius elején Voralbergbe, a bodeni tó vidékére helyezték Simonyit félezred huszársággal. Kilencz hónapot töltött itt a Closterwald nevű gazdag apáczakolostorban. Nagyon megijedtek az apáczák, midőn megtudták, hogy egy idegen tiszt száll hozzájuk; de Simonyi, mint Nagy Pál mondja, teljesen megnyerte őket modorával, vallásosságával és keresztyénies viseletével, különösen a Zweier grófi családból való «kellemetes idejű» fejedelemasszonyt, kivel több ízben társalgott a szentírásról és a mennyei üdvösségről.

Eleinte únta ezt a csendes magányosságot, de aztán az istenes életmód mellett valami egyébnek is kellett történni, a mi sokkal mélyebb benyomást gyakorolt Simonyira, mint előbbi

¹ A Szabolcsmegye által Nagy-Kállóban, 1807, Sz. Iván hava 1-én kiadott hiteles magyar fordítás szerint. Közölte Nagy Pál id. m. 99—106. l.

futólagos ismeretségei és szerelmi kalandjai. Legalább ilyesmit sejtetnek a Nagy Pál tollába adott homályos, de sokat mondó szavak: «éltében talán legelőször hagyta el legnehezebb szív-érzéssel kedves szállását, — mert — — —»; s alább az Ulm vidékén való tartózkodás kellemes emlékééről szólva: «noha mindenek gyönyörűségével eltelne, mégis a klastromi életét mindaddig el nem felejthette, míg egy szerencsétlennek sorsát nagy fáradsággal s ritka állandósággal boldogságra emelvén, annak váratlan háladatlanságáruul meg nem világosítottatott és így valamint minden fájdalomnak vége szokott lenni, úgy Simonyi (is) bár nehezen, valahára magát megnyugtattván, kevés idő múlva kellemes házaknál szép ösmeretséget nyert.»¹

Ki volt az a szerencsétlen, kinek sorsát boldogságra fordította? miféle nehézségeket kellett kitarító fáradozásával leküzdenie? miben állt a hálátlanság, mely olyan fájdalmasan érintette? mind erről hallgat forrásunk.

De hát «minden fájdalomnak vége szokott lenni.» Simonyi megint az a könnyen lobbanó nöhódító lett, a ki előbb.

E közben a kapitányi rangot is megnyerte. Régi pártfogója és jó barátja, gróf Wartensleben járt közbe most is a hadi tanács elnökénél, Károly főherczegnél, ki aztán 1804 szeptember havában fizetés nélküli második kapitánynak nevezte ki Simonyit.

Csakhamar Stuttgartba, az ujdonsült württembergi király udvarába rendelték. Itt érte az a szerencse, hogy a királyné születésnapja ünnepélyén az ekkor 22 éves Katalin herczegnővel, «eme szépséggel», a későbbi westfáliai királynéval tánczolt s míg az «ecossaisse»-t járták, «édes andalodásba merülve» olyan meleg hangon társalgott a daliás kapitány, a mit ugyan aligha engedett meg az udvari etiquette, de annál szívesebben hallgatta a félig elfojtott hangon mondott bókokat az, a kinek mondva voltak.

Majd egy grófné, valamelyik követ nejének barátságát nyerte meg Simonyi, «ki megtanította őtet, hogy mit érdemel és mit tud áldozni egy nagy lélekkel bíró asszony.» Hat évnél

¹ Nagy Pál id. m. 82—83. l.

tovább leveleztek egymással; a nemsokára kitört háború alatt a politikai helyzet minden fontosabb mozzanatáról értesítette Simonyit e nő, kinek nevét azonban elhallgatta Nagy Pál előtt, Jókai pedig egyáltalában nem is emlékszik meg róla.

1805 szeptember havában tört ki újra a háború, mely alatt Ausztria, Junius (Zilahi Kiss Béla) nagyon találó jellemzése szerint az élheteretlenségnek, tehetetlenségnek s ügyefogyottságnak kaczagatóan siralmas látványát nyújtotta épp úgy, mint az előző hadjáratok alatt. Az egyetlen fővezérségre termelt ember, Károly főherceg, a ki méltó ellenfele volt Napoleonnak, a békét óhajtotta, de erősebb volt a császárné által vezetett háborúpárt, melynek önhittségénél és rövidlátásánál csak az akkori Cobenzl-kormány alávalósága volt nagyobb. Erről a kormányról írta bizalmas embere és fizetett publicistája, Gentz, hogy ilyen gyálatos kormányra még sohasem süttött a napvilág.

A ki a siker nagyobb kilátásaival szállhatott volna szembe Napoleonnal: Károly főherceg, azt Olaszországba küldték Massena ellen, míg a dunai sereg vezére Mack lett, ki megszállva a francziákkal szövetséges bajor király fővárosát, Münchent, a Fekete erdőig hatolt, de Napoleon előnyomulásának hírére Ulm várát tette hadi állása központjává. A főszereg balszárnyának fedezésére s északi Tiroi védelmezésére báró Jellachich Ferencz (1749—1810) altábornagy hadosztálya volt rendelve, mely szeptember elején kezdett gyülekezni Imst mellett Tiroiban.

Ide volt beosztva a Blankenstein-huszárezred is.

A huszárok már augusztus 9-én összegyűltek Felső-Ausztriában s innen a Bodeni-tó mellett Bregentz környékére nyomultak. Az út alatt Simonyi századparancsnok lett és szeptember 13-án átvette a csupa fiatal huszárokból álló 2-ik századot, melyben rövid idő alatt példás rendet teremtett s oly lelkes hangulatot, maga iránt akkora ragaszkodást keltett katonáiban, hogy nem volt olyan vakmerő vállalkozás, melyben vakon ne követték volna.

Ez a háború különben kevés alkalmat nyújtott Simonyinak, hogy magát kitüntesse. Távol a főszeregtől, mindössze néhány kisebb előőrsi csetepatéban volt része. Azt is maga kereste.

Első találkozása a francziákkal — ha ugyan pontosan em-

lékezett vissza a napra — október 19-én, az ulmi fegyverletét megelőző nap volt.¹ Századával Württemberg területén, a biberachi úton tett előörsi szolgálatot. Simonyiban felújultak a régi őrzáratok kalandjainak emlékei, szeretett volna már ellenséget látni, néhány emberével tehát ő maga ment őrzárra s föltette, hogy mindaddig előrehatol, míg ellenséget nem talál. Egész Biberach város kőfaláig kellett előnyomulnia, míg végre sikerült meglepnie egy őrmesterből és 12 emberből álló francia őrzáratot. Simonyi az egymástól kissé nagyobb távolságú közökben haladó francziák elé ugratott s mindaddig feltartóztatta őket, míg emberei is megérkeztek s ezek segítségével foglyul ejtette az egész csapatot. Ezekről tudták meg az első híreket a francziák állásáról és előnyomulásáról.

Napoleon nagy gyorsasággal s teljes erejével Ulm felé sietett s miután Bernadotte már előzőleg elfoglalta Münchent és ezzel az Ulmba zárt osztrák sereg mögött elzárta az utat Ausztria felé, Mack teljesen körül volt fogva, úgy hogy október 20-án kénytelen volt megadni magát.

Az ulmi kapitulációt követő legközelebbi napok alatt történt, a mikor még nem terjedt el a híre a dunai sereg katasztrófájának, hogy Tettwang város környékén, a bódeni tó fölött ismét előörsi szolgálatra ment Simonyi egész századával, midőn arról értesült egyik őrzáraton levő tisztjétől, hogy a nem messze fekvő Ravensburg városon egy francia lovascsapat vonult végig, mely a Duna melletti Riedling felé sietett, de aztán hamarosan visszatért, mint a térképről észrevette Simonyi. Rögtön elhatározta, hogy elfogja e csapatot. Éjfél után tehát 45 emberrel és 3 tiszttel útnak indult s virradat felé letérve az országútról, egy sűrű erdőnek fordult a Memmingen városba vivő úton, mely itt oly szűk volt, hogy csak egyenkint mehettek előre a huszárok. Simonyi maga járt elől s midőn megtudta egy közeli faluban, hogy a francziák letérve az országútról, egy félreeső helyen ütöttek éjjeli tanyát, be sem várta, hogy emberei összegyűljenek, hanem «rajta vitézek!» kiáltással a lovaik mellett szundikáló francziákra rontott; a kiáltást tor-

¹ Nagy Pál id. m. 84. l.

kuk szakadtából ismételték elmaradt huszárai is s mire magához tért a zavarba hozott ellenséges csapat, egyenkint megérkeztek a huszárok is s foglyul ejtették Barbie nevű hadnagyukkal együtt a francziákat, kiknek száma 46 válogatott emberre rúgott, tehát mindössze csak egygyel volt kisebb, mint a huszároké. Röstellte is eleget a francia hadnagy olyannyira, hogy midőn éhen, szomjan, fáradtan megérkeztek Tett nang városba s ebédhez ültek, enni sem akart. De Simonyi megvigasztalta a hadi szerencse forgandóságával. «Én megismerem nagy szerencsémét — mondta neki, de te is légy meggyőződve tisztjeim hozzád való tiszteletéről.»¹ A foglyokat aztán a főhadiszállásra küldte báró Jellachich altábornagyhoz, ki nagy elismeréssel nyilatkozik Simonyi ezen napok alatti hősiességéről 1806 június hó 14-én Budán kelt meleg hangú levelében; «tudom kedves Simonyim — kezdi sorait, — hogy ön a hadsereg valamennyi tisztje közt a legbátrabbak közé tartozik.»²

Mindez azonban, ha növelte is Simonyi már általánosan ismert jó hírnevét, mit sem változtatott a háború szerencsétlen menetén, sőt Jellachich helyzetét sem tudta kedvezőbbre változtatni.

Maga Napoleon Ulm bevétele után egyenesen Bécsnek sietett, mely november 15-én kardcsapás nélkül megadta magát, míg Augerau tábornagyot azzal a feladattal bízta meg, hogy vágja el Jellachich útját. «Az utolsó viczekáplár is tudta, hogy ha még két-három nap itt maradnának az egész sereg bizonyos veszedelemben forogna.» Jellachich azonban nem akarta elhinni. Hasztalan terjesztette eléje Simonyi ezredese gróf Wartensleben a Klenau-uhlánusok ezredesével, gróf Kinskyvel s néhány más tiszttel együtt a helyzet veszélyes voltát, Jellachich nem hallgatott rájuk, mire azt határozta a két ezredes, hogy ezredükkel s a náluk levő 12 ágyuval átvágják magukat az ellenségen és Csehországba vonulnak. Simonyi századát küldték előcsapatnak s Ehingen és Ulm közt kisebb csapatokban szerencsésen átkelvén az őrizet nélkül maradt dunai hidon, Blaubeuertől

¹ Nagy Pál id. m. 87. l.

² Eredetije a M. N. Múzeum levéltári csoportjában.

Nördlingenig württembergi területen, innen az akkor még Poroszországhoz tartozó Anspachon, továbbá Nürnbergben és Baireuthon át kemény téli időben, mindenfelől ellenségtől környezve sikerült a cseh határszélen levő Eger várost elérniök a nélkül, hogy utólérte volna őket az utánuk küldött erős francia sereg.

Jellachich pedig harmadnap mulva kénytelen volt megadni magát.

Még a württembergi és bajor határon, Nördlingen felé jártak a huszárok, midőn meghallotta Simonyi, hogy az Ellwangen városnak vezető országúton, Tagelsweiler nevű faluban tabori gyógyszerhához szükséges kórházi készletekkel, orvosszerekkel, pokróczokkal stb. megrakott 40 szekér van 60 franczia őrizete alatt. Nem gondolva arra, hogy menekülőben vannak, minden habozás nélkül elhatározta, hogy hatalmába keríti a tabori gyógyszerházt. Négy részre osztotta száz és néhány emberből álló csapatát. Az előcsapatnak az volt a feladata, hogy az ellenségre üssön, de aztán átnyargalva a falun és 300 lépésnyire mindenfelé előőrsöket állítva, az országútra álljon ki. Egy másik csapat a falu közepén marad és czirkál az utcákon. A harmadik a falun kívül viszi a foglyul ejtett francziákat és lovaikat. A negyedik pedig tova hajtja a szekerekkel és zsákmánnyal.

Hallottak ugyan valamit a francziák arról, hogy ellenséges lovasság mutatkozott a közelben, de oly gyorsan lepte meg őket Simonyi, hogy Ellwangenből már nem tudtak segítséget kapni. A kapitány, ki fele népét lóra ültetve a huszárok elé ment, alig haladt egy negyedórára, már szembe találta Simonyi előcsapatát, mely azonnal megtámadta, visszakergette a faluból a kiket szét nem kergettek a huszárok vagy le nem kaszaboltak, azokat foglyul ejtették. Zsákmányul esett 140 ló, 25 szekér, az egész gyógyszerhá a hadi pénztárral együtt, melyben azonban nem volt több 240 aranynál.

Sietve mentek most a semleges porosz területen levő határszéli Dünkelsbühl város felé, hol egy anspach-huszárezredbeli jól táplált köpczős őrmester nyargalt eléjük és királya nevében protestált, hogy semmi fegyveres be nem lépjen a poroszok neutrális szent földjére. Simonyi kedélyesen fogta föl a dolgot

s tréfásan válaszolt az őrmesternek, argumentumnak pedig egy jó paripát használt, melyet a zsákmányul ejtett lovak közül a porosz őrmesternek ajándékozott s ezzel úgy bedugta a száját, hogy nemcsak utat nyitott, de még azt is megmutatta, merre menjenek a huszárok.

Innen a 3 órányira, szintén semleges területen levő Feuchtwangenbe vonultak, hol az Ellwangenből üldözésükre küldött 200 francia lovastól megszabadulva, végre kipihenhették magukat több mint egy heti keserves fáradalmak után, a mely idő alatt meleg ételt nem ettek s éjjel-nappal folyton talpon voltak a szabadban, valami keveset lóháton szundikálva.

Simonyi fényes vacsorát adott tisztársainak, embereinek pedig ökröt vágatott s egy hordó jó borral felejtette el velük a közelebbi napok fáradalmait. Azután a régtől fogva nélkülözött alvásnak adták át magukat. Simonyit azonban már éjfél tájban felzavarták. Két ember jött Anspachból követségbe a semlegeség megsértése miatt. Simonyi egy előre megírt s a porosz királyhoz intézett tréfás hangú levelet adott át nekik. Ez a levél ugyan sohasem került rendeltetése helyére, de ezzel sikerült elérni Simonyinak azt, hogy tovább nem zaklatták. Reggel a fáradalmak okozta mély álomból fölébredve csak homályosan tudott visszaemlékezni az éjjeli jelenetre.

A következő nap elérkeztek a gyógyszerért, szekereket és a többi zsákmányt. Több mint húszezer forint gyűlt be aranyban s ezüstben, a mi aztán lehetővé tette, hogy Simonyi ellátta embereit élelemmel, nem kellett szükölködniök a huszároknak, sem arra nem szorultak, hogy erőszakosan szerezzenek maguknak élelmet, a mi amúgy is veszélyes helyzetüket még veszélyesebbé tette volna. Így azonban a zsákmányból megmaradt 120 lóval és a Ferdinánd főherczeg által Ulmból való menekülésekor hátrahagyott négy ágyúval egyetlen egy főnyi veszteség nélkül megérkeztek Nürnbergben és Baireuthon át Eger városába, hol már kipihenve várta őket ezüedük. A bajor földön való átvonulásuk alatt csak egy helyen akarták feltartóztatni őket, de a négy ágyú megszólalására vége lett az elleneség föllépésnek.

Gróf Wartensleben 1807 április 20-án nagytapolcsányi hadi-

szállásán adott hivatalos bizonyítványt Simonyinak az 1805-iki háború alatti vitézségéről, de csak néhány szóval hivatkozik a 40 chasseur elfogására s a gyógyszerár, 25 szekér és 140 ló zsákmányul ejtésére. Annál szebb az általános jellemzés, melyben elmondja Simonyiról, hogy békés időben igazságszeretettel, legjobb erkölcsi karakterével és fáradhatlan szorgalmával, háborúban pedig pihenést nem ismerő buzgalmával, egészen különös (ganz besondere) s általánosan elismert bátorságával, kiváló eszélyességével és hőselekkü rettenthetlenségével tüntette ki magát.¹

Az austerlitz-i ütközet, hol Napoleon császárrá koronáztatásának (1804 december 2.) egy éves fordulóján leverte a sokkal nagyobb számú egyesült orosz-osztrák sereget, végleg eldöntötte az 1805-iki három hónapos hadjáratot s már december 26-án a békét is megkötötték Pozsonyban.

A több mint három évig tartó béke alatt valahára alkalma nyílt Simonyinak, hogy több időt töltsön rég nem látott hazájában. A huszárezredet 1807-ben Csehországból Nagy-Tapolcsányba és vidékére helyezték át; Simonyi a hontmegyei Drégely helységben volt állomáson. Innen többször ellátogatott szülőföldjére, bárói diplomáját is bemutatta s kihirdette Szabolcs megye 1807 június 1-én Nagy-Kállóban tartott közgyűlésén és elhelyezte a megye levéltárában, egyszersmind magyar fordításban másolatot vett a megyétől. Megjelent továbbá az 1807-iki budai országgyűlésen, hol a legnagyobb örömmel fogadták az elhíresült vitézségű huszárt. Családja érdemesebb tagjaival is kereste az ismeretséget.

1809-iki háború ismét Csehországban találta Simonyit.

Vége lett a teplitzi fürdőn töltött szép napoknak, hol megismerkedett a weimari nagyherceggel. A ki azonban felejtetlenné tette előtte az itteni tartózkodást, az «az angyali szépségű Nina» volt, egy drezdai német báró leánya, a ki «a világban látott szépek között talán a legszebb s legkellemesebb leány» volt. «De ennek is — valamint mindennek vége lett!!»²

¹ Pecséttel ellátott eredetije a M. N. Múzeum könyvtárában.

² Nagy Pál id. m. 110. l.

A prágai vígságokat is meg kellett szakítani, midőn a gróf Bellegarde parancsnoksága alá rendelt ezred február 24-én útnak indult Saaz felé, hol márczius 10-én gyülekezett össze a hadtest.

Április elején lépte át a Károly főherceg vezérlete alatt levő hadsereg a bajor határt, hova április 10-én a Blankenstein-huszárezred is bevonult. A Regensburg környékén április 19—22-ike közt folyt csaták elválták Károly főherceget Bécs-től, úgy hogy kénytelen volt Csehország felé vonulni. A Morva-mezőn gyűjtötte össze seregét, miközben Napoleon május 15-én benyomult a védelem nélkül maradt Bécsbe.

Egy hét mulva, május 21—22-én folyt le a híres asperni ütközet, melyben Károly főherceg az egyszer már-már szétugrasztott seregével, a francziák jóval nagyobb erejével szemben a rendkívül makacs kitartással folyt két napos véres viaskodás után kicsikarta ugyan a győzelmet, de már nem volt módjában kiaknázni. Mégis nagy volt erkölcsi hatása, mert az volt az első csata, mely nem Napoleon diadalával végződött. Csorba esett a legyőzhetlenség nimbusán.

Simonyit a hivatalos jelentés, mint gróf Thürheim mondja, a bátrak legbátrabbjai közt említi meg.¹

16 lovasezred volt herceg Lichtenstein vezérlete alá rendelve, köztük a Blankenstein-huszárezred is, melynek őrnagya, Wieland György kevéssel előbb alezredes lett, helyébe a második őrnagy, gróf Blankenstein Henrik lépett, így betöltetlen levén a második őrnagyi tisztség, osztálya Simonyi parancsnoksága alá került.

Gróf Wartensleben a huszárjaiból és a Riesch-dragonyos-ezredből álló dandár parancsnoka azt a rendeletet adta Simonyinak, hogy rögtön teljes erejével oldalban támadja meg az ellenséget, a mint látja, hogy a dandár a francziák ellen megy. Simonyi a sik mezőn átvizsgálta az ellenséges haderő állását s 60 századot olvasott meg az elől levő lovashomlokzatban; tüstént Wartenslebenhez nyargalt tehát s értesítette őt a francziák erős állásáról. Erre 30 ágyúval kezdtek a francia lovasságra tüzelni, mely egy ideig állta a tüzet, de aztán hátrálni kezdett,

¹ Die Reiter-Regimenter der k. k. öst. Armee. Bécs, 1862. II. köt. 152. l.

mire Simonyi is közéjük vágott. Ez alatt a gyalogság is előnyomult, melyből három zászlóaljat közbe fogtak a francia vasasok s készüléket tettek, hogy a gyalogság sorai közé törnek. Ekkor Wartensleben kardjával int Simonyinak, ki a francziák háta mögé kanyarodik s a vasasok most se előre, se hátra nem tudnak mozdulni. A kardesapások azonban nem fogtak a vasvérten; csak úgy tudtak erőt venni a «vasbőrű francziákon», hogy lovaikat kezdték szurkálni; a vasasok egymásután kezdték lovaikról lefordulni s nem hogy fölkelni, de még mozdulni is alig tudtak. Erre aztán visszavonultak, miközben Simonyi térde összeakadt egy francia vértés térdével, mely csaknem összezúzta.

Alig szedte össze embereit, a francziák este 8 óra felé Liechtenstein csapataira rontottak. Wartensleben fogadta huszáraival a támadókat, miközben Simonyi jó előre húzódva, oldalt vágott közéjük. A felgyújtott Aspern és Esslingen lángjai mellett makacs és véres viaskodás fejlődött ki, melynek csak az éj sötétsége vetett véget. A francia lovasságot visszaszorították, egy részét elfogták.

Másnap (május 22.) virradatkor kiújult a küzdelem. Napoleon az osztrák sereg centruma ellen vezette főhaderejét; sokáig tartó heves küzdelem támadt, mely végre is az ellenség visszavonulásával végződött. E küzdelemben fényes szerepe volt a Blankenstein-huszároknak, kik a francia lovasság balszárnya ellen intézett támadásukkal megszabadították a Rohan-gyalogezredet szorongatott helyzetéből. Simonyi is kivette a részét a daldalban.

A már ismert oldalbevágásaival annyira kitüntette magát, hogy Károly főherczeg azt izente hadsegédével: «mondja meg annak a fakó lovú tisztnak, jól látom, mit csinál». Lichtenstein a kezét rázta meg viaskodás közben. Egy másik tábornok pedig neve után kérdezősködött, hogy bizonyítványt adhasson Simonyi vitézségéről, a melylyel érdemeket szerzett a Mária Terézia-rend megnyerésére. «Már van Mária Terézia-keresztm» — válaszolt röviden Simonyi.¹

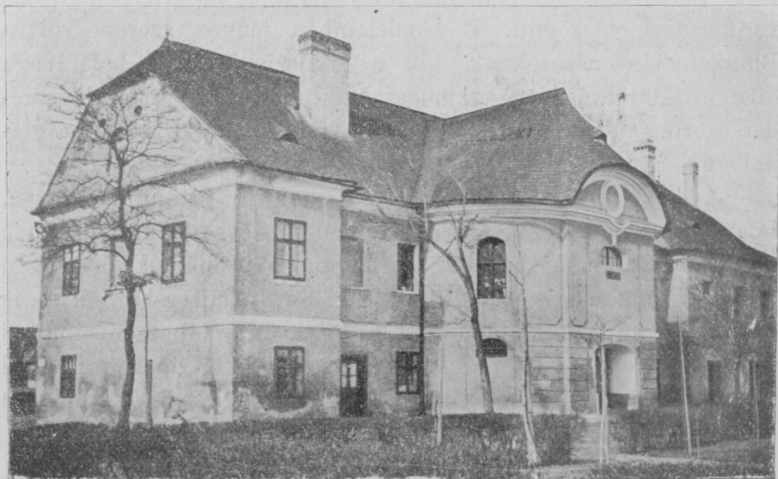
¹ Nagy Pál id. m. 110—113. l. — Vas Gereben: Régi képek. 1856. I. k. 155—156. l. — Gr. Thürheim A. id. m. II. k. 151—152. l.

A jutalom azonban nem maradt el az asperni hősiességért. Őrnagyi ranggal tüntették ki Simonyit. Sok tábornok és törzstiszt előtt maga Károly főherceg fejezte ki elismerését. «Örvendve láttam Önt az ütközet alatt, hogyan küzdött csapataival s meggyőződtem, hogy igazi lovas katona; ezután is egész bizalommal és méltán számolok Önre.»¹

A Hessen-Homburg huszárezred őrnagya lett. Ez volt a korábbi Graeven-ezred, melynek tulajdonosa báró Graeven Márton vezérőrnagy halála (+ 1790) után 1791-ben báró Vécsey Siegbert altábornagy, ennek 1802 július 30-án történt halála után pedig 1803-tól 1829-ig Fridrik, hessen-homburgi tartományi gróf volt. Ennél az ezrednél tett kísérletet több mint két évtizeddel előbb Simonyi, hogy megkezdje dicsőséggel teljes huszári pályáját s állandóan megmaradt ennél az ezrednél másik két évtizeden át. A wagrami ütközetet már mint a Hessen-Homburg huszárok őrnagya harcolta végig s talán sohasem ragyogott oly fényesen hősiessége és rettenthetlen bátorsága, mint ekkor, midőn a visszavonuló hadsereg fődözete végett a tajai hid védelmével bízták meg.

NAGY GÉZA.

¹ Nagy Pál id. m. 113. l.

A nagyváradai huszárkaszárnya.
Simonyi egykori lakóhelye.